

Jumhuuriyadda Federaalka Soomaaliya

SHARCIGA KHEYRAADKA BIYAH

Sharci Lr: _____ ee _____
Sharciga Kheyraadka Biyaha

Cutubka 1-aad:
Qawaaniin Guud
Qodobka 1-aad:
Qeexid

Haddii aysan sharciga si kale ugu caddeyn, erayada hoose wuxuu mid kasta lahaanayaa eray-bixinta ama qeexidda ku hor qoran:

“**Wasaarad**” waxaa loola jeedaa Wasaaradda mas'uulka ka ah khayraadka biyaha.

“**Wasiir**” waa Wasiirka mas'uullka ka ah khayraadka biyaha.

“**Shakhsı**” waa qof ama hay'ad sharcigu u aqoonsan yahay awood iyo waajib qofeed.

“**Hay'adda**” waa Hay'adda Khayraadka Biyaha ee Qaranka.

“**Khayraadka Biyaha (Water Resource)**” waa biyo-duleed ku qulqula ama fadhiya oogada dhulka iyo biyo-dhuleed lakabyada dhulka hoostiisa fadhiya ama qulqula.

“**Maareynta Khayraadka Biyaha (Water Resource Management)**” waa hawlgallo ay ka mid yihiin Horumarinta khayraadka biyaha, isticmaalka, kaydinta, ilaalinta iyo Lasocoshada - khayraadka biyaha.

“**Dariiqyo Biyood (Water Courses)**” waa webi ama biyo-mareen dabiiici ah ama gacansameys ah, kanaal ama marin-biyood ay biyuhu si joogto ah ugu qulqulaan ama xilli gaar ah ku qulqulaan.

“**Biyo-duleed (Surface Water)**” waa biyo fadhiya ama qulqula oogada/dusha dhulka.

“**Biyo-dhuleed (Ground Water)**” waa biyo fadhiya ama qulqula lakab-yada hoose ee dhulka.

“**Isticmaal Guri (Domestic Use)**” waa biyaha qoysku cabو, wax ku karsado, wax ku nadiifiyo ama u adeegsado baahi kale oo xaafadda/qoyska ku eg.

“**Dhismo Biyood (Waterworks)**” waa dhisme kasta oo gacan-sameys ah, dhameystiran ama la qorsheynayo in la dhiso si biyaha si faa'iido leh loogu isticmaalo sida dhismaha biyo-weecin, dhismo biyo-xireen, banneyn dariiq-biyood, ceel-qodis,baaritaan, sifeyn, cabiraad, biyo-gudbin, milix-ka-sifeyn, dhisme daad-celin ama wixii la xiriira ama la mid ah dhismayaashaas.

“Wasakh ama Haraa (Waste)” waa walax kasta oo dhibaato/hagardaamo caafimaad ama deegaan u yeelan kara khayraad biyood, ha ahaado adke (baraf), dareere ama gaas.

“Biyo Wasakheysan (Polluted Water)” waa biyo sumaysan oo ay la socdaan biyo bulaacadeed iyo/ama wasakh warshadeed.

“Wasakheyn Biyo (Water Pollution)” waa dhibaato ama hagardaamo ay sababtay wasakheyn biyo ayadoo la isticmaalayo walax organig ah (ka timid noole ama dhir) ama aan organig ahayn.

“Biyo roggad (Water Basin)” waa aag juqraafiyeed cayiman oo ku timaaman xedadka maax- mareen qaab biyo-duleed iyo biyo-dhuleed, kuwaas oo ku shuba biyaha isku hal meel;

“Tayo Biyo (Water Quality)” waa astaamaha biyaha sida ku cad bartilmaameedyada cilmiyeysan ee dabiici ahaan ay leeyihiin biyuhu.

“Heerka Tayada Biyaha (Water Quality Standard)” waa qeyxida tayada biyaha oo tilmaamaysa sharuudaha la oggol yahay in heerka tayada biyuhu waafaqsan yahay.

Qodobka 2-aad:

Tilmaan mabaadi' la raaco

1. Si kasta oo biyaha loo isticmaalo, waxaa lagu salaynayaa ilaalinta rajada iyo xuquuqda jiilasha dambe, si ay u helaan ama u dhaxlaan khayraad dabiici ah oo dhawrsan.
2. Iisticmaalka biyuhu waa in uu ku jihaysnaadaa xafidaada iyo dib-u-cusboonaysiinta khayraadka, waana in aan la asal rogin khayraadka biyaha, nolosha bey'adda, beeraha, biyo-ku-noolka kale, qaab ooga-dhismeedka dhulka iyo isu-dheellitirka biyaha.
3. Khayraadka biyaha waxaa lagu maareynayaa ayadoo laga tilmaan qaadanayo biyo roggalka webiyada iyo biyo-dhuleedka, sida ku qeexan qawaaniinta sharcigan.
4. Dawladda Jamhuuriyadda Soomaaliya waxay dhiiri-gelinaysaa in maareynta biyaha laga qayb-geliyo dhammaan bulshadda qaybaheeda kala duwan heer walba.
5. Marka la go'aaminayo qiimaha biyaha waa in lagu saleeyo garowsi in biyuhu leeyihiin muhiimad dhaqaale iyo mid bulshadeed.
6. Waxaa la dhiiri-gelin doonaa kordhinta biyo-qaybinta, gaar ahaan ayadoo la isticmaalayo biyo-qabasho iyo dib-u-isticmaalka biyaha haraaga ama dacda ah.
7. Biyaha saddaxda Webi ee Jubba, Shabelle iyo Daawa waxay saldhig u yihiin Nolosha, Dhaqaalaha iyo Amniga Qaranka Jamhuuriyadda Federaalka Soomaliya

8. Muwaadin kasto wuxuu xaq u leeyahay in uu heli karo biyo Nadiif ah oo ku filan baahidiisa asaasiga ah intii suurtogal ah

Qodobka 3-aad:
Lahaanshaha biyaha

1. Dhammaan biyaha qulqula dusha sare ee dhulka iyo biyaha dhulka hoostiisa ku jira, xataa haddii aan dhulka hoostiisa weli laga soo saarin, waa hanti guud, waxaana loo tixgelinaya khayraad dabiici ah oo Qaran, waxaana loo dhawri doonaa, loona isticmaali doonaa si siman ama wadajir ah.
2. Dawladda Federaalku waxay si waafaqsan dastuurka iyo qawaaniinta dalka, uga hawl-geli doontaa siyaasadda iyo sharci-dejinta khayraadka biyaha ee Jamhuuriyadda Federaalka Soomaaliya.

Qodobka 4-aad:
Biyaha Diirran (thermal water) iyo Biyaha Mineral-ka ah

1. Isticmaalka biyaha diirran (thermal) iyo soosaarista kuwa mineral-ka waxaa loo sameyn doonaa sharci gaar u ah.
2. Ka hor inta aan la sameyn sharciga ku tilmaaman Faqrada 1aad, Wasiirku wuxuu soo saarayaa Xeer-Wasiir oo uu ku cadeeynayo heerarka tayada ee looga baahan yahay in ay lahaadaan biyaha ay ku qoran tahay “Mineral”.

Cutubka 2-aad:
Isticmaalka khayraadka biyaha
Qodobka 5-aad:
Xuquuqda isticmaalka biyaha

Qof kasta wuxuu xaq u leeyahay in uu helo biyo uu isticmaalo, si waafaqsan qawaaniinta sharcigan.

Qodobka 6-aad:
Isticmaalka biyaha ee baahida qoysaska

Isticmaalka biyaha qoysku isticmaalo ee ku saabsan caddadka dabooli kara baahida shakhsiga, qoyska iyo adeegga guriga, oo ay ku jiraan waraabinta xayawaanka guri-jogta ah iyo waraabinta beer-guriyeedka (jardiinka) uma baahna ruqsad.

Cutubka 3-aad: Hay'adaha iyo Wada-shaqeyntooda

I. Hay'adda Khayraadka Biyaha Qaranka

Qodobka 7-aad:
Dhismaha Hay'adda Khayraadka Biyaha Qaranka

1. Waxaa la dhisi doonaa Hay'adda Khayraadka Biyaha Qaranka oo yeelan doonta:
  - a. Guddi Qaran.
  - b. Maamul dhameystiran

2. Hay'adda waxay mas'uul ka tahay qorsheynta, maareynta, isticmaalka iyo ilaalinta khayraadka biyaha, waxaana sharcigu siinayaa awoodaha ay u baahan tahay si ay u fuliso waajibaadkeeda ku tilmaaman sharcigan.
3. Hay'addu waxay lahaanaysaa awoodaha iyo waajibaadka soo socda:
  - b)** Waxay tilmaamaysaa, xaddeynaysaana oo ay khariidad u sameynaysa biyrogga webiga iyo biyo-dhuleedka Jamhuuriyadda Federaalka Soomaaliya;
  - t)** Waxay cadaynaysaa qoondaynta iyo habka isticmaalka khayraadka biyaha si ay ugu kala qaybiso isticmaalka kala duwan ee biyaha iyo biyo isticmaalayaalka kala duwan;
  - j)** Waxay diyaarinaysaa tilmaamaha iyo heerarka, ayadoo la tashanaysa hay'adaha kale ee ay khusayso, sida looga hortagayo wasakhaynta khayraadka biyaha, sida loo badbaadinayo tayada biyaha iyo bey'ada biyo-ku-noolka;
  - x)** Waxay bixinaysaa awaamirta la xiriira xafidaada dhismo-biyoodyada si looga hortago khasaare ay u geysan karaan dadka, hantida iyo dalag-beereedka;
  - kh)** ayada oo la tashanaysa hay'adaha dawladda ee ku lug leh, waxay soo saaraysa tilmaamo guud oo ku saabsan marin-biyoodyada, si ay sahal u noqoto in la helo akhbaar dhameystiran marka la tixgelinayo codsi ruqsad wasakh ama haraa ku-daadin khayraad biyood;
  - d)** Waxay amraysaa in la saxo ama la joojiyo shaqooyin dhismo-biyyod aan waafaqsanayn siyaasadda khayraadka biyaha ee Soomaaliya, ama aan waafaqsanayn daraasaadka u gaarka ah biyo-rogga webiga ama biyo-dhuleedka shaqooyinkaasi khuseeyaan, ama aan waafaqsanayn mabaadi'da guud ee sharciga biyaha, waxayna hubinaysaa hirgelinta amarkaas;
  - s)** Waxay xiriirinaysaa kormeerka biyo-duleedka iyo biyo-dhuleedka, iyadoo ururinaysa macluumaadka iyo akhbaarta biyaha; iyo
  - sh)** waxay bixinaysaa amarka dhimista isticmaalka biyaha markii ay jiraan xaalad biyo yaraan ama xaaldo kale oo degdeg ah, waxayna kor ka ilalinaysaa fulinta amarkaas.
4. Hay'addu waxay magacaabaysaa Baare xaqiijiya in biyaha la cabbo dhawrsoon yihiiin, nadiifna yihiiin.
5. Haddii ay noqoto lagama-maarmaan, Hay'addu waxay u wakiilan kartaa qeybo kamid ah awoodaheeda iyo waajibaadkeeda hay'ad kale si ay u fuliso xilalkaas.

Qodobka 8-aad:

Guddiga Qaran ee Khayraadka Biyaha Qaranka

1. Waxaa la abuuray Guddi Qaran ee Khayraadka Biyaha oo ka kooban dhammaan Wasiirada Khayraadka Biyaha ee Dawlad Goboleedka, Duqa Magaalada Muqdisho iyo Wasiirka u qaabilsan Federaalka arimaha Biyaha. Madaxa maamulka Hay'adda waa xubin ka mid ah Guddiga Qaranka oo aan cod laheen ahna Xoghayaha Guddiga.

2. Guddiga ku xusan qodobka koowaad waxaa shir gudoominaya Wasiirkha arimaha Biyaha u qaabilsan Federaalka.
3. Guddiga Qaranka ee Kheyraadka Biyaha wuxuu u xil saaranyahay:
  - a. Korjoogteyntha Hawlaha iyo qorshaha Hay'adda
  - b. Ka talobixinta siyaasadda Kheyraadka Biyaha ee heer Qaran.

II. Wasaaradda

Qodobka 9-aad:

Mas'uuliyadda iyo waajibaadka Wasaaradda

1. Wasaaradda u xilsaaran khayraadka biyaha waxay leedahay xilka iyo waajibaadka soo socda:
  - b)** Waxay dejinaysaa siyaasadda guud ee biyaha Qaranka;
  - t)** Waxay kor u qaadeysaa horumarinta khayraadka biyaha;
  - j)** Waxay sameynaysaa daraasaad biyo-rog, waxay sidoo kale tilmaamaysaa khayraadka biyo-duleedka iyo biyo-dhuleedka ee waddanka;
  - x)** waxay horseedaysaa daraasaad iyo wada-hadallo heshiisyo la xiriira isticmaalka biyaha xadka dhaca iyo kuwa xadka ka soo gudba.
  - kh)** waxaa kale oo ay Wasaaraddu leedahay wixii kale oo mas'uulliyad iyo waajibaad ah oo kaga aadan Dastuurka iyo shuruucda Jamhuuriyadda Federaalka ee Soomaaliya.

Cutubka 4-aad:

Qodobka 10-aad:

Ruqsadaha isticmaalka biyaha

1. Waa in la haysto ruqsad biyo-isticmaal marka la fulinayo hawlaha qodobkaan ku xusan ee kala ah:
  - b)** Dhurid, weecin, daroor-qabasho iyo isticmaal biyood sabab ganacsi, dhismaha dhismo-biyoodiyada fududaynaya dhuridda, weecinta iyo daroor-hoorinta biyaha;
  - t)** Biyo-gelinta guud;
  - j)** Ku-shubid ama ku-daadin biyo wasakh ah ama biyo haraa ah khayraad biyood; iyo
  - x)** dib-u-isticmaal biyo haraa ah.
2. Waa mamnuuc in lagu waraabiyo biyo haraa ama wasakh ah dalag beereedka ceeriinka lugu cuno.

Qodobka 11-aad:
Codsiga ruqsadaha

1. Codsga ruqsad isticmaal biyo waa in loo gudbiyo Hay'adda. Waa in codsiga lugu soo lifaaqo macluumaad buuxa sida lagu tilmaami doono xeernidaam-yada ay soo saarto Hay'addu.
2. Waa in codsiga la soo raaciyo qiimeyn faahfaahineysa saamaynta ay degaanka ku yeelanayso hawsha ruqsadda loo cadsanayo, marka sidaas uu farayo sharciga dhawrista bey'ada.
3. Haddii uusan jirin sharci ama xeerar kale oo waajibinaaya qiimeyn ta ku xusan Faqradda 2aad, waa in Wasaaraddu diyaarisaa warbixin fulineysa waajibaadkaas, waxaana bixinaaya dhaqaalahi qiimeyn ta cadsadaha ruqsada. Wasaaraddu waa in ay u wakaalato qiimeyn ta khuburo aqoon xaqiissan u leh qiimeyn ta iyo arrimaha la xiriira.
4. Lama aqbali doono codsi lagu dalbanaayo ruqsad si loogu shubo ilo-biyood wasakh ama biyo wasakh leh, oo khatar ku ah nolosha bani'aadamka, xayawaanka, dhirta iyo wax kasta oo nool. Hase yeeshee, Codsga la diiday markale ayaa la soo gudbisan karaa, haddii walxihii wasakhda ahay ama biyihii wasakheysnaa la nadiifiyey, laguna soo lifaaqay caddayn madax bannaan. Hay'addu waxay go'aamin kartaa in baaritaan shaybaar kale loo gudbiyo wasakhda ama haraaga loogu diiday ruqsadda, ayadoo uu kharashka bixinayo shakhsiga codsiga soo gudbiyey.
5. Hab-raaca bixinta iyo cusboonaynsiinta ruqsadaha, waxaa lagu tilmaami doonaa xeernidaam-yada ay soo saarto Hay'adda.

Qodobka 12-aad:
Diiwaan-gelinta ruqsadaha

1. Ruqsaddaha lugu bixiyey sida ku tilmaaman Qodobka 10aad ee sharcigan waxaa lagu qori doonaa diiwaan ay hayso Hay'adda, kaasoo tilmaamaya biyo roggaa webiga iyo biyo-dhuleedka.
2. Hay'addu waxay u magacaabi doontaa degmo kasta sarkaal mas'uul ka ah biyaha xafidana diiwaanka ruqsadaha.
3. Sarkaalka qaabilsan biyaha ee heer degmo wuxuu si muddeysan oo joogto ah ugu soo gudbin doonaa Hay'adda diiwaanka ruqsadaha ee degmada.

Qodobka 13-aad:
Wareejin ruqsad

Waa in oggolaansho qoraal ah laga helo Hay'adda ka hor inta aan ruqsad biyo isticmaal loo wareejin shakhsii kale.

Qodobka 14-aad:
Bedelid, Xannibid iyo Kala-noqosho Ruqsadeed

1. Hay'addu waa ay bedeli kartaa, xanibbi kartaa ama la-noqon kartaa ruqsad isticmaal biyo kadib codsi uga yimid qofka ruqsadda ku magacaaban.
2. Hay'addu waa bedelli kartaa, waa xanibbi kartaa ama waa la noqon kartaa ruqsad isticmaal biyo haddii arrimaha qodobkaan ku xusan lagu helo:
  - b) ku xad-gudub shuruudihii lagu bixiyey ruqsadda;
  - t) ku xad-gudub qawaaniinta sharcigan;
  - j) isticmaal biyo caddadkoodu kor u dhaafeen tirada ruqsadda ku cad;
  - x) isticmaalka biyaha sabab ka duwan sidii ruqsadda lagu qeexay;
  - kh) biyaha ruqsadda loo bixiyey oo aan la isticmaalin labo sano oo isku xiga;
  - d) wareejin ruqsadda ka hor intaan oggolaansho laga helin Hay'adda;
  - r) ku lug-lahaansho fadeexad saameysay caafimaadka bulshadda ama bey'ada; iyo
  - s) diidmo, aan sabab lahayn, bixinta khidmadda biyaha.
3. Markii ay dhacaan xaaladaha ku tilmaaman faqradda 2aad ee Qodobkaan, qofka ruqsadda ku magacaaban wuxuu u soo jeedin karaa Hay'adda bayaan qoraal ah oo uu ku faah-faahinayo sababaha keenay falkiisa ama xil-gudasho la'aantiisa.
4. Hay'addu waxaa ay go'aamineysaa ayna qeexeeysaa caddadka iyo muddada lagu bixinayo magdhawga, ku waajibay ruqsadlaha, khasaare kasta oo la xiriira khaladaadka ku xusan Faqrada 2aad ee Qodobkaan.

Qodobka 15-aad:
Mudnaan-siin

Biyaha qoysku u isticmaalo baahida guriga waxay mudnaanta kowaad ka leeyihiin isticmaalada kale ee khayraadka biyaha.

Qodobka 16-aad:
Awoodaha Hay'adda waqtiyada abaarahaa

1. Haddii ay dhacdo in isbedelka cimiladu keeno, biyo yari ku timaadda meelaha biyaha laga helo mid ka mida, oo aan qancinayn dhammaan dadka ruqsada u haysta isticmaalka biyaha baahidooda, Hay'addu waxay si isle'eg u yareyn doontaa, kadib ogeysiis ay gaarsiisay ruqsadlayda arrintaasi khusayso, mugga biyaha ee ay ruqsadda u haystaan.
2. Qoysaska iyo waraabka xoolaha lagama yareyn doono mugga biyaha ay u isticmaalaan baahidooda, marka laga reebo xaalad abaareed aad u culus oo ay Dawladdu bayaan ka soo saartay.

Qodobka 17-aad:
Mashaariicda Waraabka Beeraha

1. Qorshooyinka mashaariicda waraabka beeraha ee ay maareyntooda hogaaminayaan hay'ado kale oo dawladeed waa in Hay'adda lagu soo wargeliyo, si ay u qiimeyso saameyn ta guud ee mashaariicdaasi ku yeelanayaan biyaha deegaankaas iyo ruqsadaha ka hawlgala.
2. Haddii ay iskhilaafsan yihiin qorshooyinka mashaariicda waraabka ee ay Hay'adaha kale hogaaminayaan iyo qiimeynta ay Hay'addu ka sameysay, Golaha Wasiirada ayaa magacaabaya Guddi Wadajir ah oo uu shirgudoominayo Wasiirka ama qofkii kale ee Golaha Wasiirada u magacaabaan. Gudiga Wadajirka ah, oo la tashaday khuburo xaqiis, ayaa go'aan kama dambeys ah ka gaaraya arrimaha khilaafku ka taagan yahay.
3. Hab-raaca qiimeynta iyo ka warbixinta qorshooyinka waraabka waxaa lagu qeexi doonaa xeer-nidaamiye hirgelinta sharcigan.

Qodobka 18-aad:
Shahaadooyinka kartida xirfadaha

Qofna ma fulin karo, ha ahaato fulin hawl ganacsi ama hawl kale, sida dhismo biyood, ceel-qodis iyo biyo-sifeyn, haddii uusan haysan shahaado karti-xirfadeed oo ay aqoonsatay Hay'adda.

Qodobka 19-aad:
Kharashaadka ruqsadaha

1. Bixinta ruqsadaha, cusboonaysiinta, wax-ka-beddelidda iyo kala-wareejinta sida waafaqsan sharcigan waxaa ku waajibaya khidmada maamulka ruqsadaha.
2. Shaqsi kasta oo codsanaya in la siiyo ama loo cusbooneysiyo shahaado karti xirfadeed wuxuu bixinayaa khidmad adeeg.

Qodobka 20-aad:
Khidmadda Biyaha

1. Biyaha waxaa loo dejinayaa khidmad ayadoo mar walba la xusuussan yahay in ay tahay xuquuq insaan oo asaasi ah in biyo nadiif ah oo la cabbo si sahal ah oo joogto ah loo helo.
2. Qiimaha khidmadda biyaha waxaa jaangoynaaya Wasaaradda, iyadoo la tashanaaya Wasaaradda Maaliyadda Federalka iyo Guddiga Qaran ee Khayraadka Biyaha, waxaana si hufan loogu tilmaamayaa Xeer-nidaamiye ay Wasaaraddu soo saarayso.
3. Xaalad kasta oo lagu sugar yahay waa in la kafaalo qaado joogtaynta biyaha qoysku isticmaalo. Shirkadda ama shakhsiga biyaha u qaybiya si ganacsi waa uu yarayn karaa mugga biyaha uu qoysku isticmaalo laakiin uma goyn karo biyaha sabab la xiriirta khidmad-bixin la'aan awgee iyadoon fasax looga heysan Wasaaradda.

Cutubka 5-aad:
Qawaaniin u gaar ah Biyo-dhuleedka
Qodobka 21-aad:
Ururinta macluumaaadka

Xirfadlaha ceelasha qoda ee haysta shahaadada karti-xirfadeedka, kuna hawlan shaqooyin ceel-qodis, waa in uu u soo gudbiyaa Hay'adda macluumaaadka la xiriira lakab-yada la qoday, soona raaciyo qaddar tusaale biyaha iyo nooca ciidda. Si loo hubiyo tayadda biyaha

Qodobka 22-aad:
Biyo-dhuleed si lama-filaan ah loo helay

Qof kasta oo si kedis ama lama-filaan ah u hela biyo-dhuleed, asagoo ku guda-jira shaqooyin macdan baaris ama ku hawlan shaqooyin baaritaan dhulka gudhiisa, waa in uu Hay'adda u soo gudbiyaa akhbaarta biyo-dhuleedkaas, soona raaciyo wixii macluumaaad muhiim ah oo uu hayo.

Qodobka 23-aad:
Buuxin-gacmeed biyo-dhuleed

Buuxin-gacmeedka biyo-dhuleedka waxaa lagu hirgelin karaa ruqsad ay bixisay Hay'adda.

Qodobka 24-aad:
Aagag xafiddan

1. Aagga ku meegaarsan/wareegsan ceel laga soo saaro biyo la cabbo waxaa loo aqoonsanyahay aag dhawrsan, waxaana ilaalintiisa Dawladda mas'uul uga ah shakhsiga ceelkaas ruqsada u haysta.
2. Baaxadda aagga dhawrsan iyo waxyaabaha ka reeban aaggaas, waxaa lagu cadeeynayaa Xeer-nidaamiye ay Hay'addu soo saarto.

Cutubka 6-aad: Ka-dhawrista biyaha walxaha wasakheeya

Qodobka 25-aad:
Ujeeddada iyo heerka tayada biyaha

Ayadoo la raacayo qawaaniinta Qodobka 31aad ee ku saabsan biyo-rogga webiga iyo warbixinta biyo-dhuleedka ee sharcigan iyo talaabooyinka is-daba-jooga ah ee la qaadan karo, Hay'addu waxay daraasaad ku sameynaysaa oo ay dejinaysaa ujeeddada iyo heerka tayada biyaha ee biyo-rogga webi kasta, Biyo Duleed iyo biyo-dhuleed kasta.

- Qodobka 26-aad:**
Aagga dhawrsan
1. Hay'addu waxay amri kartaa in dhulka ku wareegsan ilaha biyo-duleedka iyo kuwa biyo-dhuleedka ama dhismo-biyoodka loo aqoonsado dhul dhawrsan ama lama taabtaan ah, si looga ilaaliyo ilo-biyoodkaas ama dhismo-biyoodkaas walxaha wasakheeya.

2. Aagga dhawrsan waxaa lagu magacaabayaa '**Dhawrsane'**, baaxaddiisana waxaa lagu go'aamin doonaa Xeer-nidaamiye fulinta ee ay Hay'addu soo saarto.
3. Lama oggolaan doono in gudaha aagga dhawrsan laga fuliyo wax shaqooyin ah oo sababi kara wasakhayn ilo-biyoodka, ama khasaare u geysan kara ama si kale u waxyeelayn kara dhismo-biyoodka, haddii aysan jirin ruqsad ay bixisay Hay'addu oo waafaqsan shuruudihii lagu bixiyey.

Cutubka 7-aad:

I. Ururrada isticmaala biyaha

Qodobka 27-aad:

Ururrada isticmaala biyaha

1. Shakhsiyadka iyo shirkaddaha biyaha ka qaata ilo-biyood isku meel ku yaal, waxay sameysan karaan urur ay ku midaysan yihiin oo u dhaqdhaqaqa in khayraadka biyaha Qaranka si dhexdhedaad ah oo sinaan leh loo isticmaalo, loo soo saaro, loogu dejiyo qiime, loo qaybiyo, loona dhawro iyadoo sal looga dhigayo baahiyaha ka jira deegaanada.
2. Qaabka dhismaha iyo sida ay u shaqaynayaan ururrada isticmaala biyaha waxaa lagu faah-faahin doonaa Xeer-nidaamiye hirgelinta sharcigan.

II. Ka-qayb-qaadashada Danwadaagta (stakeholders) ee maamulka

khayraadka biyaha

Qodobka 28-aad:

Qaabka ka-qayb-qaadashada Danwadaagta

Qaabka iyo habka ay Danwadaagtlu uga qayb-qaadanayaan maamulka khayraadka biyaha waxaa lagu tilmaami doonaa Xeer-nidaamiye hirgelinta sharcigan.

Cutubka 8-aad:

Xallinta Khilaafaadka iyo Racfaanada

Qodobka 29-aad:

Xallinta khilaafaadka

1. Hay'addu waxay u xilsaaran tahay u-kuur-gelida iyo xallinta khilaafaadka ka dhasha ruqsadleyda dheddooda, iyo sidoo kale khilaafaadka u dhexeeya ruqsadle iyo shakhsii kale oo la xiriira xuquuq ama waajibaad ka dhashay ruqsadda.
2. Hay'addu waxaa kale oo ay awood u leedahay in ay hubiso ayna cayinto bixinta magdhaw shakhsii uu shakhsii kale siinayo ee khuseeya hawlaha ay hay'addu u xilsaaran tahay.

Qodobka 30-aad:

Racfaanada

1. Shakhsigii ka cabanaya go'aan ay qaadatay Hay'addu wuxuu racfaan u qaadan karaa Maxkamadda awoodda u leh, muddo 60 maalmood gudahood ah, laga

bilaabo markii la gaarsiiyey go'aanka Hay'adda. Lama aqbali doono racfaan la soo gudbiyey kaddib markii ay dhammaatay muddadiisu (waqtigii 60- ka maal mood).

2. Haddii ay jiraan sababo maan-gal ah, Maxkamaddu waa oggolaan kartaa racfaan daahay, waxayna qoraal ku tilmaameysaa sababta ay u ogolaatay racfaanka daahsan.

Qodobka 31-aad:

Warbixinta Biyo Rogga iyo Biyo-dhuleedka

1. Muddo 12 bilood gudahood ah, laga bilaabo marka uu sharcigani dhaqan-galo, Wasiirka qaabsan khayraadka biyaha wuxuu usoo gudbinayaa Golaha Wasiirada warbixin dhammaystiran oo ku saabsan biyo-rogga webiyada, Biyo duleedka kale iyo biyo-dhuleedka Qaranka, si loo helo maclumaad waqtiga la socda, loona qeexo qaabka maareynta biyo-rogga webiyada, Biyo duleedka kale iyo biyo dhuleedka. Hay'adda ayaa usoo diyaarineysa warbixinta Wasiirka, seddex (3) bilood ka hor gabagabada muddada ku tilmaaman bilowga qodobkaan.
2. Warbixinta waa in ay ku jiraan:
  - b) tiro-koobka biyo-rogga webiyada, Biyo duleedka kale iyo biyo-dhuleedyada Jamhuuriyadda Federaalka ee Soomaaliya;
  - t) tirokoobka maclumaadka iyo xogta hadda la hayo, haddii ay jiraan, iyo akhbaarta biyo-rogga webi walba, Biyo duleedka kale iyo biyo-dhuleed walba, oo ay ku jiraan akhbaarta caddadka biyaha, tayada biyaha, isticmaalka biyaha ee markaas jira iyo walxaha wasakhayn kara biyaha;
  - j) talo bixin sida ugu wanaagsan ee loo maareyn karo biyo rogga webi, Biyo duleedka kale iyo biyo-dhuleed walba;
  - x) talo-bixin sidii loo dejin lahaa iyo waqtiga ku haboon in la dejijo daraasaad qorshe guud oo ku saabsan horumarinta biyo-rogga webiyada, Biyo duleedka kale iyo biyo-dhuleedka.
3. Warbixintu waxay aasaas u noqonaysaa aqoonsiga, soohdimeynata iyo khariidaynta biyo-roggaga webi-ga, Biyo duleedka kale iyo biyo-dhuleedyada Qaranka Jamhuuriyadda Federaalka Soomaaliya.
4. Qaabka wadashaqaynta hay'adaha maareynaya biyo-rogga webiyada, Biyo duleedka kale iyo biyo dhuleedka lagu aqoonsaday, lagu soohdimeeyey laguna khariidadeeyey si waafaqsan sharcigan, waxaa lagu dejin doonaa Xeer-nidaamiye hirgelinta sharcigan.

Qodobka 32-aad:

Daraasaadka qorsheynta guud ee biyo-rogga webiga, Biyo duleedka kale iyo biyo dhuleedka

Waa in la diyaariyo daraasaad qorshe guud oo biyo rog webi, Biyo duleedka kale iyo biyo-dhuleed iyo daraasaad u khaas ah biyo-dhuleed kasta iyo biyo rog webi kasta, ayadoo la raacayo qaabab lagu tilmaamay Xeer-nidaamiye hirgelinta sharcigan.

Qodobka 33-aad:
Ururinta macluumaadka khayraadka biyaha

1. Ayadoo la raacayo Warbixinta ku saabsan biyo-rogga webiga, Biyo duleedka kale iyo biyo-dhuleedka, ee lagu soo diyaariiyey sida ku xusan Qodobka 31aad, Hay'addu waxay diyaarinaysaa oo ay kaydinaysaa macluumaadka khayraadka biyaha ee Jamhuuriyadda Federaalka Soomaaliya.
2. Macluumaadka khayraadka biyaha waxaa laga diyaarinaya biyo-rogga webiga, Biyo duleedka kale iyo biyo-dhuleedka lagu tilmaamay laguna xaddeeyey si waafaqsan qawaaniinta sharcigan.

Cutubka 9-aad:
Qawaaniin ku-meel-gaar ah iyo kuwo dhammaystiran

Qodobka 34-aad:

Isticmaalada Xeer Dhaqanka

1. Sharcigani wuxuu aqoonsan yahay isticmaalka biyaha ee hadda jira, oo ay ka mid yihiin xeer-dhaqanka sticmaalka biyaha, haddii aysan ka hor-imaanayn sharcigan ama xuquuqda aadanaha.
2. Shakhxiyaadka haysta xuquuq isticmaal biyood ku salaysan xeer-dhaqameed waxay iska diiwaan-gelin karaan diiwaanka ruqsadaha, sida ku tilmaaman Qodobka 10-aad, muddo 6 bilood gudahood ah laga bilaabo marka uu dhaqan-galo sharcigani.
3. Si loo haqabtiro baahida baahsan ee biyo-gelinta magaaloooyinka dalka oo deegaankoodu ballaaran yahay, Wasiirka u xilsaaran khayraadka biyaha iyo Guddiga Qaran ee Kheyraadka Biyaha waxay fududeynayaan in la sameeyo heshiis wada-shaqeyn wax-soo-saar oo dhixmara Wasaaradda, Dowlad Goboleedka iyo shirkado gaar loo leeyahay, Public Private Partnership (PPP).

Qodobka 35-aad:
Xeer-nidaamiye fulinta Sharcigaan

Muddo 12 bilood gudahood ah laga bilaabo marka uu dhaqan-galo sharcigani, Golaha Wasiiradu wuxuu soo saarayaan Xeer fuliya sharcigan oo dhaqangelaaya marka uu Madaxweynuhu saxiixo oo lagu soo saaro Faafinta Rasmiga. Wasiirka mas'uulka ka ah khayraadka biyaha wuxuu soo saari karaa Xeernidaamiye fulin ka hor inta uu ka soo baxayo Xeerka ku xusan qaybta hore ee Qodobkaan.

Qodobka 36-aad:
Mas'uuliyadda Fulinta Sharciga

Ka hor inta aan la dhisin Hay'adda, Wasaaradda ayaa sii wadaysa mas'uuliyadda iyo waajibaadka ay leedahay Hay'adda Khayraadka Biyaha Qaranka.

Qodobka 37-aad:

Hantida Qaranka ee Hay'adihii hore ee Biyaha iyo Macdanta

1. Dhammaan hantida ma guurto ama guurto ee ka hor 27.01.1991 ay lahayd Wasaaraddii Macdanta iyo Biyaha ama Wakaalidihii Biyaha ee Jamhuuriyaddii Dimoqraadiga Soomaaliya, waa in lagu soo wareejiyaa Wasaaradda masuulka ka ah Khayraadka Biyaha ee Jamhuuriyadda Federaalka ee Soomaaliya inta Biyaha la xiriirta.
2. Wasiirka masuulka ah khayraadka biyaha wuxuu, muddo lix bilood gudahood ah marka uu dhaqangalo sharcigaani, qaadayaa talaabo kasta oo sharci ah oo lugu soo celinaayo hantida ku xusan Faqrada (1) ee Qodabkaan, asagoo kaashanaya Hantidhowraha Qaranka iyo Garyaqaanka Guud e Qaranka.

Qodobaad 38-aad:

Baabi'in

Waxaa la baabi'iyey dhammaan wixii xeer ah ee ka hor-imaanaya ama aan la socon karin sharcigan.

Qodobka 39-aad:

Nidaamka Fulinta.

Xeer-nidaamiyayaal lagu fulinayo sharcigaan oo galaha Wasiirada ansixyo waxaa mudo 12 (labo iyo toban) bilood gudahood ku soo saarayaa wasiirka wasaaradda u xil saran arimaha Biyaha, oo ay ka mid yihiin, kuna koobanyihiin:

1. Xeer-Nidaamiye qeexaya habraaca “codsiga ruqsad isticmaal Biyo” iyo “Habraaca Bixinta iyo cusboonaysiinta ruqsadaha” si waafaqsan qodobka 11aad ee sharcigaan.
2. Xeer-nidaamiye qeexaya habraaca “Qiimeynta Biyaha iyo ka warbixinta Qorshooyinka Waraabka” si waafaqsan qod. 17aad ee sharcigaan.
3. Xeer-nidaamiye qeexaya habraaca “Qiimaha khidmada Biyaha” si waafaqsan qod. 20aad ee sharcigaan.
4. Xeer-nidaamiye Qeexaya habraaca “Baaxadda Aaga dhawsan iyo waxyaabaha ka reeban Aagaas” si waafaqsan qodobka 24aad iyo 26aad ee sharcigaan.
5. Xeer-nidaamiye qeexaya habraaca “Qaabka dhismaha iyo sida ay u shaqeenayaan ururada isticmaala Biyaha” si waafaqsan Qod.27aad ee sharcigaan.
6. Xeer-nidaamiye qeexaya habraaca “Qaabka iyo habka ay Danwadaagtug uga qeyb-qaadanayaan maamulka kheyraadka Biyaha” si waafaqsan qod.28aad ee sharcigaan.
7. Xeer-nidaamiye qeexaya habraaca “Qaabka wadashaqeynta hay'adaha maareynta Biyo-rogga webiyada, Biyo duleedka kale iyo biyo dhuleedka lagu

aqoonsaday, lagu soohdimeeyay, laguna khariiradeeyay si waafaqsan sharcigaan” sida ku cad qdobka 31aad ee sharcigaan.

8. Xeer-nidaamiye qeexaya habraaca “Daraasad guud oo biyo rogga webi, Biyo duleedka iyo Biyo dhuleed iyo daraasad u qaas ah Biyo-dhuleed kasta iyo Biyo rog webi kasta” si waafaqsan qod.32aad ee sharcigaan

Qdobka 40-aad:

Dhaqan-gal

Sharcigani wuxuu dhaqangelayaa marka uu saxiixo Madaxweynaha JFS, laguna soo saaro Faafinta Rasmiga ah ee Dawladda.

LIFAAQ:

LAW n.77 of 18 November 1972 Water Law.

Tusmo:

CUTUBKA 1-AAD: QAWAANIIN GUUD.....	1
QODOBKA 1-AAD: QEECID	1
QODOBKA 2-AAD: TILMAAN MABAADI' LA RAACO	2
QODOBKA 3-AAD: LAHAANSHAH A BIYAH A	3
QODOBKA 4-AAD: BIYAH A DIIRRAN (THERMAL WATER) IYO BIYAH A MINERAL-KA AH.....	3
CUTUBKA 2-AAD: ISTICMAALK A KHAYRAADKA BIYAH A.....	3
QODOBKA 5-AAD: XUQUUQDA ISTICMAALK A BIYAH A	3
QODOBKA 6-AAD: ISTICMAALK A BIYAH A EE BAAHIDA QOYSASKA	3
CUTUBKA 3-AAD: HAY'ADAH A IYO WADASHAQEYNTOODA	3
I. HAY'ADAH A KHAYRAADKA BIYAH A QARANKA	3
QODOBKA 7-AAD: DHISMAHA HAY'ADAH A KHAYRAADKA BIYAH A QARANKA	3
QODOBKA 8-AAD: GUDDIGA QARAN EE KHAYRAADKA BIYAH A QARANKA	4
II. WASAARADDA	5
QODOBKA 9-AAD- MAS'UULIYADDA IYO WAJIBAADKA WASAARADDA.....	5
CUTUBKA 4-AAD:.....	5
QODOBKA 10-AAD: RUQSADAHA ISTICMAALK A BIYAH A	5
QODOBKA 11-AAD: CODSIGA RUQSADAHA	6
QODOBKA 12-AAD: DIIWAAN-GELINTA RUQSADAHA	6
QODOBKA 13-AAD: WAREEJIN RUQSAD.....	6
QODOBKA 14-AAD: BEDELID, XANNIBID IYO KALA-NOQOSHO RUQSADEED	7
QODOBKA 15-AAD: MUDNAAN-SIIN.....	7
QODOBKA 16-AAD: AWOOADAH A HAY'ADAH WAQTIYADA ABAARAH A.....	7
QODOBKA 17-AAD: MASHAARIICDA WARABKA BEERAHA	8
QODOBKA 18-AAD: SHAHAADOOYINKA KARTIDA XIRFADAH A.....	8
QODOBKA 19-AAD: KHARASHAADKA RUQSADAHA	8
QODOBKA 20-AAD: KHIDMADDA BIYAH A	8
CUTUBKA 5-AAD: QAWAANIIN U GAAR AH BIYO-DHULEEDKA.....	9
QODOBKA 21-AAD: URURINTA MACLUUMAADKA	9
QODOBKA 22-AAD: BIYO-DHULEED SI LAMA-FILAAN AH LOO HELAY	9
QODOBKA 23-AAD: BUUXIN-GACMEED BIYO-DHULEED	9
QODOBKA 24-AAD: AAGAG XAFIDDAN	9
CUTUBKA 6-AAD: KA-DHAWRISTA BIYAH A WALXAHA WASAKHEEYA	9
QODOBKA 25-AAD: UJEEDDADA IYO HEERKA TAYADA BIYAH A	9
QODOBKA 26-AAD: AAGGA DHAWRSAN	9
CUTUBKA 7-AAD:.....	10
I. URURRADA ISTICMAALA BIYAH A.....	10
QODOBKA 27-AAD: URURRADA ISTICMAALA BIYAH A.....	10
II. KA-QAYB-QAADASHADA DANWADAAGTA (STAKEHOLDERS) EE MAAMULKA KHAYRAADKA BIYAH A.....	10
QODOBKA 28-AAD: QAABKA KA-QAYB-QAADASHADA DANWADAAGTA.....	10

CUTUBKA 8-AAD: XALLINTA KHILAFAADKA IYO RACFAANADA.....	10
QODOBKA 29-AAD: XALLINTA KHILAFAADKA.....	10
QODOBKA 30-AAD: RACFAANADA.....	10
QODOBKA 31-AAD: WARBIXINTA BIYO ROGGA IYO BIYO-DHULEEDKA.....	11
QODOBKA 32-AAD: DARAASAADKA QORSHEYNTA GUUD EE BIYO-ROGGA WEBIGA, BIYO DULEEDKA KALE IYO BIYO DHULEEDKA	11
QODOBKA 33-AAD: URURINTA MACLUUMAADKA KHAYRAADKA BIYAH.....	12
CUTUBKA 9-AAD: QAWAANIIN KU-MEEL-GAAR AH IYO KUWO	
DHAMMAYSTIRAN	12
QODOBKA 34-AAD: ISTICMAALADA XEER DHAQANKA.....	12
QODOBKA 35-AAD: XEER-NIDAAMIYE FULINTA SHARCIGAAN	12
QODOBKA 36-AAD: MAS'ULIYADDA FULINTA SHARCIGA	12
QODOBKA 37-AAD: HANTIDA QARANKA EE HAY'ADIHII HORE EE BIYAH..... IYO MACDANTA.....	13
QODOBAAD 38-AAD: BAABI'IN	13
QODOBKA 39-AAD: NIDAAMKA FULINTA.....	13
QODOBKA 40-AAD: DHAQAN-GAL	14
LIFAAQ	14